

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקכו

ערב שבת קודש
פרשת תזריע מצורע
כ"ח בניסן ה'תשע"ב

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

* "דבר נכון ביותר, שבכל ראש־חודש (מדי חודש בחדשו) יתאספו יהודים יחד בכל מקום ומקום, בכל קהילה ובית־הכנסת, לעשות התוועדות, לדבר דברי תורה, לאמור 'לחיים', 'לחיים ולברכה', לברך איש את רעהו בכל הברכות הטובות, ולקבל יחד החלטות טובות בענייני תורה ומצוות, ומתוך שמחה וטוב לבב, התוועדות של שמחה, וכפסק־דין הרמ"א 'וטוב לב משתה תמיד'.

יום שני

א' באייר, ב' דראש־חודש

דיני ומנהגי ראש־חודש, כדאמול.

יום שלישי

ב' באייר

"תפארת שבתפארת", יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, בשנת תקצ"ד¹⁶.

* צוואת ר' יהודה החסיד, שלא ליטול ציפורניים בראש־חודש¹⁴.

13) משיחת ש"פ קורח, אדר"ח תמוז תש"נ סי"ג - סה"ש תש"נ ח"ב עמ' 539, ובלה"ק 'התוועדויות' תש"נ ח"ג עמ' 383. לע"ע לא מצאתי במקום נוסף בדברי הרבי על הוספה בצדקה בר"ח עצמו. בס' מנהגי ר"ח חב"ד עמ' עז בשוה"ג ציין בזה לשיחת ש"פ משפטים תש"נ, ולא מצאתי שם. וראה כף־החיים ס' טיט סוס"ק ז.

14) קצות־השולחן ס' עג בבדיהשולחן ס"ק ד, צוואת ריה"ח אות מח. וראה בס' מנהגי ר"ח חב"ד פי"א הע' 2, ובס' קיצור הלכות

משו"ע אדמו"ה ז' במילואים לסי' רס"רסב (עמ' נד).
15) כיוון שהרבי (ב'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א ס' קיד) מדייק מלשון 'סדר ברכת הנהנין' לאדה"ז (פי"ג סי"ד) שרק בימי ניסן יכולים לברך.

16) תולדות חייו ב'ספר התולדות - אדמו"ר מוהר"ש' לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (בהוצאת קה"ת, ברוקלין תש"ז, תשנ"ז) ובפירוט נוסף, בספר בשם זה של הרה"ח רא"ח ש' גליצנשטיין, בהוצאת קה"ת, כפר־חב"ד תשל"ו. וראה ברשימות היומ' עמ' רפג. רצט.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ח בניסן ה'תשע"ב - ה' באייר ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ח בניסן	הלכות עירובין פרק ו-ח.	הל' תשובה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת שכא.
ש"ק	כ"ט בניסן	הלכות שביית עשור.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ב.	מ"ע קסה. מל"ת שכת. מ"ע קסד. מל"ת קצו.
א'	ל' בניסן	הלכות שביית יו"ט.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מ"ע קנט. מל"ת שכג. מ"ע קס. מל"ת שכד.
ב'	א' באייר	הלכות שביית יו"ט. פרק ד-ו.	הל' תשובה. פרק ד.	מ"ע קסב. מל"ת שכה. מ"ע קסג. מל"ת שכו.
ג'	ב' באייר	פרק ז-ח. הלכות חמץ ומצה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ה.	מ"ע קסו. מל"ת שכז. מ"ע קסז. מל"ת שכח. קצט.
ד'	ג' באייר	פרק ב-ד.	פרק ו.	מ"ע קנו. מל"ת קצו. קצח.
ה'	ד' באייר	פרק ה-ז.	פרק ז.	מל"ת ר. רא. מ"ע קנח.
ו'	ה' באייר	פרק ח. נוסח ההגדה. הלכות שופר וסוכה ולולב.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ח.	מ"ע קנו. ספר משנה תורה סוף הלכות חמץ ומצה: נוסח ההגדה. מ"ע קע.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	סוף והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ח בניסן	3:56	4:50	5:13	6:13	9:21	12:40	1:13	7:13.3	7:38
ש"ק, כ"ט בניסן	3:55	4:49	5:12	6:12	9:21	12:40	1:13	7:14.0	7:39
א', ל' בניסן	3:53	4:48	5:11	6:11	9:20	12:39	1:12	7:14.7	7:40
ב', א' באייר	3:52	4:46	5:10	6:10	9:19	12:39	1:12	7:15.4	7:41
ג', ב' באייר	3:50	4:45	5:08	6:09	9:19	12:39	1:12	7:16.1	7:41
ד', ג' באייר	3:48	4:44	5:07	6:08	9:18	12:39	1:12	7:16.8	7:42
ה', ד' באייר	3:47	4:42	5:06	6:07	9:17	12:39	1:12	7:17.5	7:43
ו', ה' באייר	3:45	4:41	5:05	6:06	9:17	12:39	1:12	7:18.2	7:44

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
תזריע-מצורע	6:36	7:51	6:51	7:53	6:43	7:53	6:53	7:52
אחרי-קדושים	6:41	7:56	6:56	7:59	6:49	7:59	6:58	7:58

עורך ראשי: **מנחם מענדל ברוד** • עורך: **נחמיה קפלון** • הגהה: **יוסף יצחק אולידורט**

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלי"ד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב **יוסף יצחק הכהן אהרונוב**

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

התועדות בבית-הכנסת.

במנחה אין אומרים 'צדקתך'.

קוראים פרק ראשון ממסכת אבות¹⁰.

אמירת פרקי-אבות (כלשון אדמו"ר הזקן בסידורו) באה בהמשך לתפילת מנחה, שעניינה אינו לימוד, וכלשון הידוע "אני מתפלל לדעת זה התינוק", ולכן גם היא אינה בגדר לימוד כל-כך. אך כדאי ונכון ביותר שכל אחד ואחד יקבל על עצמו, שנוסף לאמירת פרקי-אבות בכל שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל אחד לפי ערכו¹¹.

לומר 'אשרי' ו'בא-לציון' וקדיש מתקבל, ואחרים אמרו 'הללו' (הרה"ח ר' יוסף-יצחק של' אופן). ההוראה היא שאין הקפדה מי אמר זאת - ראה 'התקשרות' גיליון רב"י עמ' 18, 17, לקט מנהגי ביהכ"נ חב"ד בש"ק, שבו כתבו שהמגביה אומר 'הללו' והרבי מחק זאת, ובנוסף - במוסף ציון "לפני המנהג, ובמנחה העיר "לא זהו הדיק".

9) הימים יום, ל' ניסן.

10) ראה ב'התקשרות' גיליון רעה עמ' 17 אודות פסוקים וחלקי פסוקים שבפרקי-אבות, שהורה הרבי שלא לאומרים (ולכאורה כן צ"ל גם באמירת הגש"פ בשבת הגדול) עם שמות ה' כמות-שהם. צ"ע מ"ט רגילים אצלנו (כ"כ גם ב'אוצר' עמ' רמד, וכן נהג הרבי) שא"א קדיש דרבנן אח"כ (ועד"ז אחר אמירת הגש"פ בשבת הגדול, וקדישיתום אחר פסוקי הנשיאים [ראה במכתב הרבי הנדפס בסוף התהלים: "וכמש"כ הלבוש סי' קל"ב, אשר **לעולם** צריכים לומר קדיש לאחר ששמרו פסוקים"] - עכ"פ צריך היה לכאורה לדחות לאחריהם את הקדיש שאחרי התהלים, כמנהגנו בקדיש שאחרי שיר של יום ולדוד אורי וכו'), ובפרט שבש"ע אדמוה"ז סו"ס נד נפסק שברייתא דר' חנניה נוספה כאן **כדי לומר את הקדיש**. ואולי יש לחלק בין אמירה ברבים יחד (כתהלים) לבין אמירת כ"א בפ"ע אף שנמצאים ביחד בביהכ"ל.

11) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 596, 664. הובא ב'שערי המועדים' ספירת-העומר, סי' לו. וראה גם 'תורת-מנחם - התועדות' תשי"א ח"ב סי' ע"ב 62 שכ"ק אדמו"ר מהור"צ אמר לרבי **ללמוד** או **לומר** פרקי אבות בש"ס ויולא [כנראה רק בגלל המפרשים, כי יש כמה שינויים בנוסח אדמוה"ז בפרקי אבות שבסידור מהנוסחאות האחרים, ו'יחיב אדם לומר בלשון רבו' - לקוטי-שיחות, כרך ו, עמ' 301, ועד"ז בשער הכולל פ"ל סי' ס"ג וכמדומני שלא מצאתיו ל"ע נעתק ב'ביאורים לפרקי אבות'] "אבל לא באריכות". וכן מסופר ב'רשימות היומן' עמ' שפא, שהורה כן כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לאדמו"ר מהור"צ. ושם בעמ' קפז מסופר שאדמו"ר מהורש"ב היה **לומד** פרקי אבות בשבתות הקיץ - לפעמים ב' וג' משינות בכל שבת, ולכן נמשך **אצלו** לימוד זה כל הקיץ (ראה 'אוצר' עמ' רמה. ועיי"ש בנושא זה ממקורות נוספים, וכן תיווך מסויים בין זה להאמור שם בעמ' שפד, שבכלל **למדו**

יום ראשון

ל' בניסן, א' דראש-חודש אייר

[רבים ממנהגי ערב ראש-חודש וראש-חודש ומקורותיהם, רוכזו בגיליונות קודמים]. מוצאי-שבת קודש:

בליל ראש-חודש אין מפסיקים להכריז 'יעלה ויבוא' לפני שמונה-עשרה בדיבור, אבל טופחים על השולחן וכדומה כדי להזכיר זאת לציבור. שחרית: 'יעלה ויבוא'. חצי הלל¹². קדיש מתקבל. שיר-שלי-ום, הושיענו, ברכי נפשי, קדיש יתום. הוצאת ס"ת. קוראים לארבעה עולים בפרשת התמיד וקרבנות שבת וראש-חודש בפרשת פינחס. חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון (הש"ץ אינו מסיימו בקול רם). יהללו. הכנסת ספר-תורה. חליצת תפילין דרש"י. הנחת תפילין דרבנרותם. ג' פרשיות דקריאת-שמע, ופרשיות 'קדש' ו'היה כי יביאך'. שש זכירות. חליצתן. אמירת איזה מזמור (עכ"פ הש"ץ יסיימו בקול), קדיש. תפילת מוסף.

פרק" כל שבתות הקיץ).

12) בעבר הובא פעמים רבות מה שסיפר הרבי (שיחות קודש תשמ"א ח"ד סי' 322, בלתי מוגה) ש"חסידי נהגו 'ארינכאפן' (=לחטוף) ולומר את הברכה בעצמם בחשא"י [ולמרות שאין לראות בזה הוראה, הרי כו"כ דברים סיפר הרבי באופן כזה כדי שחסידי יאמצו זאת, ובפרט כאן שלא ידוע כלל על מנהג כזה בעבר בין חסידים]. והנה בגיליון תק"נ עמ' 18 הובא (לאחרונה) שהמברך בעצמו לא יענה אמן אחר ברכת הש"ץ לפני התחלת ההלל (ע"פ ש"ע אדמו"ר הזקן סי' נט סו"ס ד), עיי"ש. אמנם בוודאו מקריאת המגילה מכמה שנים ברור שהרבי היה מברך בעצמו וממתין לענות אמן על ברכת הקורא לפני התחלת הקריאה (וזה כדעת הגהת יש נוחלץ שהביא הברכ"י יוסף סו"ס רצה, וכ"כ העולת שבת סי' רעג - ראה הדעות בזה בשו"ת יחוה-דעת ח"ו סי' כה, ובמילואים ל'סדור רבנו הזקן עם ציונים והערות' עמ' תשל ציון גם לקצות-השלחן סי' לו בבדה"ש ס"ק כג. ומעשה רב. והסברא לכאורה היא, כיוון שבענייניו הוא מאמת גם את ברכתו (שלו) וא"כ גם כשכמה אנשים עושים קידוש, ושמע אחד מהם את חבירו שסיים את הברכה לפני שתייתרשלו, יענה אמן. גם הרב אליהו שיחי' לנדא מסר בשם אביו הרב יעקב ז"ל שבמצבים כיו"ב בבית רבנו ברוטטוב בשעתו נהגו בני-הבית לענות אמן. ולפ"ז אולי הפי' 'ארינכאפן' (ב'התקשרות' גיליון שלח עמ' 18 הוצע, שהכוונה לברך לפני ברכת הש"ץ כדי שלא לעבור להדיא על דברי אדמוה"ז ולברך בעצמו אחריו) הוא גם - לגמור מהר ולענות אמן על ברכת הש"ץ. וע"ע.

הלכות ומנהגי חב"ד

בקריאת "שניים מקרא ואחד תרגום" לשבת זו יש לזכור לקרוא את שלוש ההפטרות – של פרשיות 'תזריע' ו'מצורע', ושל 'מחר חודש', כמנהגנו. והנהגים בזה כמנהג רבותינו נשיאינו, יקראו את הפטרות 'תזריע' ו'מצורע' בעש"ק אחר-הצהריים, ובשבת-קודש לפני תפילת שחרית, לאחר קריאת ה'שביעי' שוב, יקראו את הפטרת 'מחר חודש'.

שבת-קודש פרשת תזריע-מצורע

כ"ט בניסן

השכם בבוקר – אמירת תהילים בציבור. אחר-כך לומדים כשעה מאמר חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר-כך – התפילה.²
הפטרה: ויאמר לו יהונתן, מחר חודש³.

(1 בחול – פרשת שמיני.

כמה שינויים חלו באופן קריאת שם הפרשה "מצורע" בדברי רבותינו: (א) "כ"ק מו"ח אדמו"ר היה משתמט מלהזכיר את שם הפרשה. בספרים שונים היא נקראת "פרשת טהרה" [וכן הורה הרבי לועד כתיבת ס"ת לילדי ישראל, לכתוב בתעודת לילדים שזכו באות בפרשה זו], אבל... [הוא] בכלל לא רצה לקרוא בשם כלשהו, אלא לכל היותר כתב או אמר את היום בחודש וכדומה" (לקוטי שיחות ח"א עמ' 239). (ב) מאוחר יותר אמר הרבי: בדורות האחרונים, מנהג ישראל (טור ושו"ע או"ח סי' תכח [וכן נדפס בלקוטי תורה, היום-יום, לקוטי שיחות ועוד]) לקרוא בשם זה (לקוטי שיחות ח"ז עמ' 100), והסביר הטעם: מכיוון שקרוב כבר הגילוי ד'אתהפכת חשוכא לנהורא', לעשות מ'מצורע' – תורה, "תורת המצורע" (שם עמ' 103). (ג) מאוחר יותר הוסיף, ששם זה רומז שכבר מרגישים קרוב לביאת משיח-צדקנו, שנקרא בשם זה (ישעיה נגד, סנהדרין חא, א"ב. לקוטי שיחות ח"ב עמ' 79, וביותר בספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 490 ואילך, עיי"ש).

(2 ספר-המנהגים עמ' 30.

(3 קרא הפטרה אחרת – קורא אחריה 'מחר חודש', ואם נזכר

המולד: (היום) יום שבת-קודש, בשעה 10:17 ר"צ חלקים.
 הש"ץ⁴ נוטל בידו את ספר-התורה ומחזיקו בשעת ברכת החודש⁵.
 מברכים החודש: "ראש-חודש אייר⁶, [מחר] ביום הראשון וביום השני⁷.
 אין אומרים 'אב הרחמים'.
 לאמירת 'אשרי' – מוסרים את ספר-התורה לאחר להחזיקו בישיבה, והציבור רשאי לשבת, והאומר 'הללו' נוטלו שוב בידו (וכן נהג הרבי שנטל את הספר בעצמו, ואמר 'הללו'⁸).

אחר הברכות – קורא אותה שם בלא ברכה (לוח כולל-חב"ד פ' נח השתא).

(4 אינו חייב להיות ש"ץ דשחרית או דמוסף, כ"אם הש"ץ לעניין זה (בבית חיינו אמר זאת הנבאי והבעל-קורא הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה, ואחריו הבעל-קורא הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה – 'למען ידעו... בניס יוולדו' עמ' 137).

(5 ורק אם הוא זקן וקשה לו להחזיקו משך-זמן, יתן לאחר להחזיקו (המקורות נסמנו ב'בירור' בנושא שנדפס ב'התקשרות' גיליון תצו עמ' 17, עיי"ש).

(6 שמו של החודש נכתב בשני יודין – אייר, דווקא. ובפרט על-פי המבואר, שאייר הוא 'חודש שנולדו בו זיוותני עולם', הוא ראשי תיבות סוד המרכבה שלימה – אברהם, יצחק, יעקב, רחל (נחלת-שבעה ס"ז. מאורי-אור בערכו) – אג"ק כרך טו עמ' קלו.

(7 כמה מאנ"ש זוכרים בבירור, שבאם חל ר"ח למחרת השבת היה הרב שוסטערמאן אומר: "מחר ביום הראשון וביום השני", ורק אם חל בש"ק הבאה וביום שלמחרתה, הזכיר "...ולמחרתו ביום הראשון". י"א שבת-חילה לא היה מזכיר תיבות אלה כלל, ורק אחרי שהרבי דיבר על הנושא בשיחה (מתחילת שנות המ"ד, שלע"ע לא מצאנוה) החל לנהוג כאמור. וראה בלקוטי שיחות ח"כ עמ' 555 בהערה הראשונה (ולא נתפרש מהו ה'צ"ע' שם).

(8 כשהרבי התפלל בש"ק לפני העמוד, היה בדרך כלל נשאר לעמוד (לאחרי אמירת הפטרה) על הבימה, וכשהגיע ל'הללו' היה מכריז 'הללו' ומלווה הספר-תורה בחזרה לארון הקודש (לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 42). אבל בימות החול חזר הרבי לפני העמוד כדי

הכניסה לארץ עם ארון ברית ה'

מה בין קריעת ים-סוף שנחלק ל"ב גזרים, לבקיעת הירדן שעברו כולם בשווה כאחד? • מצד נשמתו ראוי כל יהודי להיכנס ל"ארץ-ישראל", אלא שהקב"ה רוצה שיגיע לזה על-ידי עבודתו ויגיעתו • זו הסיבה לריבוי הניסיונות, שלכן גם תורה, ארץ-ישראל ועולם הבא נקנים בייסורים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

14

א. דובר לעיל (במאמר¹) אודות ג' הבקיעות: (א) קריעת ים סוף, (ב) בקיעת הירדן, (ג) בקיעת הנהר לעתיד לבוא. ונתבאר טעם החילוק בין קריעת ים סוף לבקיעת הנהר, שקריעת ים סוף היתה ל"ב גזרים, ובקיעת הנהר תהיה לז' נחלים.

ומזה מובן גם הטעם שבקיעת הירדן היתה לקרע אחד – מכיוון שלא היו בזה עניינים נוספים מלבד העובדה שהוצרכו לעבור את הירדן כדי להיכנס לארץ-ישראל, אין סיבה שתצטרך להיות הבקיעה ליותר מקרע אחד.

וכיון שכל סיפור בתורה מהוה הוראה בעבודת האדם בחיי היום-יומיים, הרי גם עניין זה שהירדן נבקע לקרע אחד, מהוה הוראה בעבודת האדם.

ב. כאשר בני-ישראל עברו את הירדן בדרכם מהמדבר לארץ-ישראל, היו ביניהם סוגים שונים – החל מהחילוק בין ב' השבטים וחצי השבט שהלכו תחילה, ולאחריהם תשעת השבטים וחצי השבט², וכן החילוק בין הכהנים נושאי הארון³ לכל שאר

(1 פ"ב ואילך (לעיל ע' 273 ואילך).

(2 יהושע ד, יב.

(3 שם, יא.

בני-ישראל. ומובן, שכיון שהארון הלך בראש, הרי הכהנים נושאי הארון נכנסו לארץ-ישראל לפני שאר בני-ישראל.

אמנם, חילוק זה אינו אלא בנוגע לקדימה ואיחור, אבל בנוגע לעצם עניין הכניסה לארץ-ישראל לא היו חילוקים; כל בני-ישראל נכנסו לארץ.

ועל זה מורה בקיעת הירדן לקרע אחד – שכאשר בני-ישראל צריכים להיכנס לארץ-ישראל, ובינתיים ישנו ירדן המפסיק וצריך לבקוע אותו, אזי הבקיעה היא לקרע אחד, היינו, שביטול המניעות ועיכובים להיכנס לארץ-ישראל היא אצל כל בני-ישראל בשווה; בקריעת ים סוף נקרע ל"ב גזרים כנגד י"ב שבטים, היינו, שבעניין הקריעה היו חילוקים בין בני-ישראל, ואילו בבקיעת הירדן היו כל בני-ישראל בשווה.

בני-ישראל הוצרכו אמנם לכהנים נושאי הארון, שכן, כדי שיוכלו להיכנס לארץ-ישראל הרי זה דווקא על-ידי זה שהולך לפניהם ארון ברית ה'; אבל כאשר ישנו ארון ברית ה' ההולך לפניהם, אזי בטלים כל המניעות, וכל בני-ישראל, ללא חילוקים, נכנסים לארץ-ישראל.

ג. והעניין בזה:

ענינה של ארץ־ישראל הוא – ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה⁴. כלומר: הקב"ה נמצא אמנם בכל מקום, שהרי "לית אתר פנוי מיניה"⁵, ו"ה' עיניו משוטטות בכל הארץ"⁶, אבל אף־על־פי כן, אין זה מגיע למעלתה של ארץ־ישראל ששם אלקות בגילוי, ועד שאפילו אומות העולם מודים שזוהי ארץ קדושה.

ומזה מובן ענינה של ארץ־ישראל הרוחנית בעבודת האדם – שיהודי נמצא במעמד ומצב שנגרש אצלו שהקב"ה נצב עליו ומביט עליו תמיד בכל עת⁷, ובהתאם לכך מתנהג הוא בכל ענייניו – "בכל דרכיך דעהו"⁸, היינו, שבכל העניינים שעושה יהיה ניכר ש"עיני ה' אלקיך בה".

ועל זה אומרים שכל יהודי נכנס לארץ־ישראל – שהרי כל אחד ואחד מישראל הוא בן אברהם יצחק ויעקב, והיה נוכח בשעת מתן תורה ושמע את דברי הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך"⁹, כחך וחיותך, וכיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה¹⁰, נעשה כן בפועל, שכחו וחיותו של כל אחד ואחד מישראל הוא "אנכי הוי'", וכיון שכל כוחו וחיותו הוא "אנכי הוי'", הרי מובן שמצד פנימיות לבבו כל עשיותיו הם אלקות.

בחיצוניות ולפי שעה יכול הוא להימצא במדבר שיש בו "נחש שרף ועקרב"¹¹, רחוק מארץ־ישראל, עד כדי כך, שבינו ובין ארץ־ישראל יש ירדן המפסיק; אבל כל זה אינו אלא בחיצוניות, ואילו בפנימיות לבבו – הרי "אנכי הוי' אלקיך", והרי הקב"ה הוא כל יכול, ואף אחד אינו יכול לעמוד נגדו, אלא שהקב"ה אומר "ראה נתתי לפניך וגו' ובחרת בחיים"¹², שרצונו שהאדם יגיע לזה על־ידי עבודתו ויגיעתו, ומובטח שסוף כל סוף יגיע לזה,

4 עקב יא, יב.

5 תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב).

6 דברי הימים ב טז, ט.

7 ראה תניא רפמ"א.

8 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טוש"ע או"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.

9 יתרו כ, ב.

10 ראה שבת קט, רע"ב. ב"ר פמ"ד, כב.

11 עקב ח, טו.

12 נצבים ל, טר"ט.

שהרי "לא ידח ממנו נדח"¹³, להיותו "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"¹⁴.

ד. והנה, הכניסה לארץ־ישראל היא על־ידי ארון ברית ה' ההולך לפניו:

ענינו של הארון – שבו היו הלוחות, "מעשה אלקים"¹⁵, כדאיתא בירושלמי¹⁶ על הפסוק¹⁷ "מזה ומזה הם כתובים", שהיו נקראים מכל עבריהם, ו"מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין"¹⁸ – שזהו ענין שאין לו מקום מצד הטבע, ואין זה אלא מצד הגילוי אלקות שהיה באותיות שנחקקו על הלוחות שנעשו מאבן גשמית.

ויתירה מזה, שלא רק הלוחות עצמם, אלא אפילו הארון שהוא ה"כל" ללוחות – היה בו אלקות בגילוי, כדאיתא בגמרא¹⁹ שעמידת הארון בקדש הקדשים היתה באופן ש"מקום ארון אינו מן המדה", שזהו החיבור של מקום ולמעלה ממקום. וענין הארון בנפש האדם הוא – האלקות שבנפשו, בחינת היחידה שבנפש, נקודת היהדות²⁰, כמבואר בחסידות²¹ שנקראת "יחידה" על שם שמקבלת מ"יחיד", יחידו של עולם – "יחידה לייחדך"²².

ובכוח זה הולך יהודי ב"מדבר העמים"²³, מבלי להתפעל מ"נחש שרף ועקרב", ועד שנבקע הירדן לפניו – לא רק לפני הכהנים נושאי הארון, אלא לפני כל אחד ואחד מישראל, עד לאחרון שבישראל משבט דן ה"מאסף לכל המחנות"²⁴, ולכולם בשווה, שכן, מבלי הבט על חילוקי דרגות י"ב השבטים, אשר, כל שבט ושבט במסילתו יעלה²⁵, הרי מצד

13 ע"פ שמואל ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספל"ט.

14 ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

15 תשא לב, טז.

16 שקלים פ"ו סה"א.

17 שם, טו.

18 שבת קד, רע"א. וש"נ.

19 יומא כא, סע"א. וש"נ.

20 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1350.

21 ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. ובכ"מ.

22 נוסח הושענות ליום ג' דחה"ס.

23 יחזקאל כ, לה.

24 בהעלותך י"ד, כה.

25 ראה לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.

מצורע הם "זה לעומת זה":

טומאת מצורע – טומאה זו באה כעונש על חטא לשון־הרע, שהיא מביאה בסופו של דבר לעבודה־זרה, כפי שכתב הרמב"ם (סוף הלכות טומאת צרעת): "מתוך כך באין כו' לדבר באלוקים וכופרין בעיקר". נרות שבת־קודש – נרות אלה מרחיקים את האדם מעבודה־זרה. כי הנרות הללו שומרים על האדם "שלא ייכשל בעץ או באבן", רמז למה שכתוב (ירמיה ב) "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתי".

(לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 142)

והנגד או השתי... אשר תכנס וסר מהם הנגע וכובס שנית וטהר (יג, נח)

וסר מהם הנגע: אם כשכיבסוהו בתחילה על־פי כהן סר ממנו הנגע לגמרי. וכובס שנית: לשון טבילה (רש"י)

ביאור ענין "וכובס שנית" בעבודת האדם:

"כשכיבסוהו בתחילה" – כשאדם שב בתשובה על חטא שחטא,

"סר ממנו הנגע לגמרי" – נמחל לו לגמרי מה שעבר על מצוות המלך" (איגרת התשובה פ"ב),

"וכובס שנית" – "אמנם שיהיה לרצון לפני ה'... היה צריך להביא קרבן... ועכשיו... התענית הוא במקום קרבן" (שם).

"לשון טבילה" – כדי להיות "לרצון לפני ה'" על האדם להיות "כל ימיו בתשובה", על־ידי 'טבילה' ב'מי הדעת הטהור' של התורה. וכמבואר באיגרת התשובה (פ"ט) ש"כל ימיו בתשובה" היינו 'תשובה עילאה', הנעשית על־ידי העסק והשקידה בתורה.

(לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 99)

לטהרו או לטמאו (יג, נט)

יש קשר בין תחילת פרשתנו ("אשה כי תזריע") לסופה ("לטהרו או לטמאו") – שכן בשניהם מודגש היתרון של עבודת התחנותים:

"אשה כי תזריע" – רק המשכה והתעוררות מצד עבודת האדם, "אשה כי תזריע" (כידוע שהקב"ה וכנסת ישראל נמשלו לאיש ואשה), מביאה לידי "וילדה זכר" (המישכת אור קבוע וחזק).

"לטהרו או לטמאו" – רז"ל אמרו (בבא מציעא פו) שהקב"ה ומתיבתא דרקיע נחלקו כביכול בספק נגע: הקב"ה מטהר, מתיבתא דרקיע מטמאים, ורבה בר נחמני הכריע שהוא טהור, דכתיב "לטהרו" (ורק אחר־כך) או לטמאו". הרי שדווקא רבה, שהיה נשמה בגוף בעולם הזה, הכריע את מתיבתא דרקיע.

(לקוטי שיחות כרך יב, עמ' 68)

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו (יד, ב)

מי שרואה רע מסויים בזולתו חייב להסיק מכך שגם בו עצמו מצוי מעין של רע זה, ולכן ישתדל לתקנו. וכאשר הוא עושה זאת הרי הוא מתקן גם את חברו (במידה מסויימת), שהרי הרע שבחברו הביא לתוצאה טובה.

זהו שרמז הכתוב:

מצורע – רומז למי שמוציא את הרע מחבירו ומתקנו (מצורע – מוציא רע).

"זאת תהיה תורת המצורע" – כיצד ניתן להוציא את הרע מהזולת?

"ביום טהרתו" – על־ידי זה שמתקן ומטהר את עצמו ("טהרתו") מהרע שראה בחבירו.

(כתר־שטוב עמ' נד)

פרשת תזריע-מצורע

והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים (יג,ב)

כל הנגעיים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (נגעים פ"ב)

"כל הנגעיים אדם רואה" – כל 'נגע' ומום רוחני שאדם רואה, "חוץ" – בחוץ, אצל זולתו, עליו לדעת שאין זה אלא

"מנגעי עצמו" – הוא רואה אותם בחברו מכיוון שהוא עצמו לקוי במומים אלו. וכתורת הבעל-שם-טוב הידועה, שכאשר אדם רואה רע בזולתו, הרי זו הוכחה שמעין אותו רע נמצא בו עצמו.

(לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

כולו הפך לבן טהור הוא (יג,ג)

אין בן דוד בא עד שיתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא: מאי קרא, כולו הפך לבן טהור הוא (סנהדרין צז)

יש לפרש זאת בשתי דרכים:

א) מכיוון שהמצב ירוד וגרוע כליכך, אין ברירה כביכול אלא שהקב"ה יביא את הגאולה.

ב) הפיכת המלכות למינות מורה שהעולם מתברר והולך. כלומר, לפני ביאת המשיח יתברר ויתגלה מי שייך לצד הטוב ומי לרע, כנאמר (דניאל יב) "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים גו'". מובן אם-כן שעובדה זו, שכל מלכות שבעולם שאינה קשורה למלכות שמים הרי היא בגדר 'מינות', ורק בני-ישראל מאמינים ויודעים שה' אחד – היא חלק מהתהליך של "יתבררו ויתלבנו".

ואז "בן דוד בא", ובני-ישראל יבררו ויתקנו את העולם כולו לעבוד את ה' שכם אחד.

(לקוטי שיחות כרך לב, עמ' 82)

בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (יג,מו)

מושבו טמא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פ"ג) מבואר, שאם שהה מצורע בבית "כדי הדלקת הנר", נעשה הבית 'מושבו' של המצורע והוא טמא.

אומר על כך רבי לוי יצחק שניאורסון ז"ל:

טומאת מצורע – רומזת ל"הסתלקות אור החכמה" (חיסרון בביטול המוחלט).

הדלקת הנר – רומזת ל"המשכת אור החכמה". כי אור הוא בחינת חכמה, כמאמר רז"ל (בבא-בתרא כה) "הרוצה שיחכים ידרים", והמנורה היתה עומדת בדרום (ואילו הכסיל בחושך יהלך).

מובן אפוא שהדלקת הנר מונעת את ההתפשטות של טומאת המצורע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנח)

מוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

במפרשי המשנה מבואר ש"הדלקת הנר" היינו נרות שבת-קודש. ואכן – נרות שבת-קודש וטומאת

לפניו דווקא כאשר האדם מתגבר על הניסיונות כו', ובכללות, שיש לפניו שני דרכים, אשר, על שניהם אומר הקב"ה "ראה נתתי לפניך", ואף-על-פי-כן בוחר הוא בדרך החיים, למלא את רצונו יתברך.

וזהו גם מה שכתוב בגמרא³¹ "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על-ידי יסורין, אלו הן, תורה וארץ-ישראל והעולם הבא".

והיינו, שעלה ברצונו יתברך שמתנות אלו יבואו על-ידי ייסורים דווקא, שאז יהיה התענוג גדול יותר – כפי שרואים במוחש שכאשר אדם

נקודת היהדות שווים כל בני-ישראל, ומצד זה ביכולתו להיכנס לארץ כנען ולעשות ממנה ארץ-ישראל²⁶, דירה לו יתברך.

ה. והעניין בזה:

כללות עניין הכניסה לארץ היה קשור עם כמה וכמה מלחמות עד שעשו מארץ כנען – ארץ-ישראל.

ולכאורה יכולים לשאול²⁷: למה צריכים בני-ישראל להכניס את עצמם ("אריינשפארן זיך") לארץ שבעה אומות, שהם מקולקלים במעשיהם משאר האומות²⁸, ולעשות עמם מלחמה כו' – וכי

עלה ברצונו להיות נחת רוח לפניו דווקא כאשר האדם

מתגבר על הניסיונות כו', ובכללות שיש לפניו שני

דרכים, אשר על שניהם אומר הקב"ה "ראה נתתי לפניך"

מקבל מתנה, אינו מתענג בזה כל כך, כי אם בדבר שהתייגע ועמל עליו, וכיון שהקב"ה הוא תכלית הטוב, אינו רוצה ליתן "נהמא דכיסופא"³², כי אם שלימות הטוב דווקא, על-ידי זה שהאדם מתייגע על זה.

א. ובפרטיות יותר:

כדי שיהודי יוכל לקבל תורה, היינו, שיהיה אצלו גילוי אלקות, שזהו כללות עניין מתן תורה, שנתבטלה הגזירה שעליונים לא ירדו למטה כו'³³, כמו שכתוב³⁴ "וירד הוי' על הר סיני", ונעשה חיבור בין בורא לנברא – צריך להיות הקדמת עניין הייסורים, שזהו עניין בירור וזיכוך הגוף ("דער גוף זאל ווערן איידעלער"), שעל-ידי זה נעשה כלי לקבל אלקות.

ומובן שאין הכוונה לשבירת הגוף חסו-שלום על-ידי תעניות וסיגופים, כידוע תורת הבעל שם

מה היה חסר להם בהיותם במדבר, שהיו מוקפים מענני הכבוד שהגנו עליהם, וקבלו כל צרכיהם מן המוכן, לחם מן השמים ומים מבארה של מרים, ובאופן ש"שמלתך לא בלתה מעליך גו'²⁹; למה להם כל הקשיים הכרוכים בכניסה לארץ, ובכללות העבודה בארץ-ישראל, אפילו בזמן בית ראשון ועל אחת כמה וכמה בזמן בית שני?

וכן הוא בנוגע לכללות העבודה – לכאורה אינו מובן: אם רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים תורה ומצוות, למה ישנם ניסיונות על זה?

– וכידוע פתגם הרב הצדיק מבארדיטשוב³⁰, שטען להקב"ה, שאילו היה מעמיד לעיני בשר את ה"גן-עדן" וה"גיהנם", תמורת תאוות ותענוגי עולם הזה, אזי היו כל בני-ישראל מקיימים תורה ומצוות בשלימות! –

אך העניין הוא, שעלה ברצונו להיות נחת רוח

(26) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(27) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 317 ואילך. וש"נ.

(28) ראה תו"כ ופרש"י אחרי יח, ג.

(29) עקב ח, ד.

(30) ראה גם תו"מ ח"ב ריש ע' 20.

(31) ברכות ה, א.

(32) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לק"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(33) שמו"ר פ"ב, ג. הנחומא וארא טו.

(34) יתרו יט, כ.

"ואם לא עכשיו, אימתי"

הוא היה אומר: אם אין אני לי, מי לי; וכשאני לעצמי, מה אני;
ואם לא עכשיו, אימתי (פרק א, משנה יד)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

אם אין אני לי - אם אין אני זוכה לעצמי, מי יזכה בשבילי. וכשאני לעצמי - ואפילו זכיתי לעצמי, מה הוא הזכות הזו, ובמה נחשב הוא, כנגד מה שאני חייב לעשות. ואם לא עכשיו - בעולם הזה. אימתי - כי אחר המוות אי אפשר לזכות עוד. פירוש אחר: אם לא עכשיו בימי הבחירות, אימתי, שמא בימי הזקנה לא יעלה לידי.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

במשנה י"ב הזהירנו הלל לקרב גם את ה"בריות" לתורה, ובהמשך לזה באות שלוש הוראות אלה. "אם אין אני לי, מי לי" - החובה על כל אחד לעסוק בעבודה הנ"ל בעצמו. ודאי שגם בלעדי ייעוץ העניינים הצריכים להיעשות, אבל אם הוא לא ייטול חלק בזה, יאבד את הזכות. "וכשאני לעצמי, מה אני" - אם כי הוא בעצמו חייב לעסוק בזה, לא יעמיד הכול על דעתו, אלא יתייעץ עם אחרים.

"ואם לא עכשיו, אימתי" - לא ידחה עבודה זו לכשיתפנה מעסקיו לאחר זמן, שהרי ייתכן שלאחר זמן יהיה כבר מאוחר מדי לעזור לזולתו.

(מהתוועדות שבת יקודש פרשת שמיני תשל"ז - בלתי מוגה)

יש לבאר מאמרים אלו, בדרך הצחות והרמז, בקשר לקרבן פסח. ובהקדים: אמנם בימיו של הלל לא נהגו לומר פרקי אבות בין פסח לעצרת, כמו בן. אבל מכיוון שהתורה נצחית היא (לרבות מנהג ישראל שתורה הוא), צריך לומר שמאמרו של הלל בפרק הראשון דפרקי אבות שייך ל(שבת הראשונה שלאחר) פסח.

ולפי זה: מסופר בגמרא, שבני בתירא היו מסופקים אם הפסח דוחה את השבת, והלל פסק להם שהוא דוחה את השבת, ואז מינוהו לנשיא עליהם. ומבואר במקום אחר בארוכה, שהפסח דוחה את השבת משני טעמים: א) להיות שיש בו (גם) הגדר של קרבן ציבור. ב) "זמנו קבוע" ל"ד בניסן.

והנה, מיד לאחר חג הפסח - לאחר מינויו של הלל לנשיא - לומדים את מאמרו ותורתו בקשר לקרבן פסח (שעלידי זה נתמנה לנשיא):

"אם אין אני לי, מי לי" - היינו שמהותו של הפסח הוא קרבן יחיד.

"וכשאני לעצמי, מה אני" - ביחד עם זה הוא זקוק לציבור (היינו, גדר של קרבן ציבור), כי באם היה רק קרבן יחיד, לא היה דוחה את השבת, והלל לא היה מקבל את הנשיאות "מה אני".

"ואם לא עכשיו, אימתי" - היינו שהפסח "זמנו קבוע", ולכן הוא דוחה את השבת.

(לקוטי שיחות כרך ח, עמ' 114)

ואחד מישראל "אחת שאלתי מאת ה' גו", היינו, שמבקש רק דבר הנקרא בשם "אחת", כדאי תא בתוספות⁴³ ש"אחת" קאי על בחינת היחידה שבנפש, שעלידה מתאחדים בני ישראל "גוי אחד"⁴⁴, עם "ה' אחד"⁴⁵.

וכאשר ישנו גילוי ה"אחת", בחינת היחידה - אזי נמשכים כל פרטי העניינים ארץ ישראל חיי עולם הבא ותורה, היינו, שבני ישראל ממלאים את כוונת בריאתם ("אני נבראתי לשמש את קוני"⁴⁶) על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ועל ידי זה זוכים לחיי העולם הבא, ומקבלים את ארץ ישראל כפשוטה,

ובאופן שמתבטלים כל המניעות והעיכובים על הכניסה לארץ ישראל - כמו דגש בבקיעת הירדן, וכאמור, שהבקיעה היא (לא ל"ב גזרים, או ז' נחלים, אלא) לכל בני ישראל ביחד, כיון שעניין זה הוא מצד בחינת היחידה ("אחת") שבה שווים כל בני ישראל,

ואז - ללא צורך במלחמות - כובשים את כל ארץ ישראל לגבולותיה, "מדן ועד באר שבע"⁴⁷, ויתירה מזה, באופן ש"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁴⁸, הרחבה אמינית בלי גבול, כפי שיהיה בגאולה האמיתית על ידי משיח צדקנו.

והרי כל עניינים אלו עומדים מן המוכן, וממתינים רק לכך ש"ישראל עושין תשובה" ואז "מיד הן נגאלין"⁴⁹, "כהרף עין"⁵⁰ - שתומשך ארץ ישראל הרוחנית וארץ ישראל הגשמית, וכל טוב רוחני וגשמי.

(מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשי"ז.
תורת מנחם כרך יט, עמ' 292-297)

טוב³⁵ שהעבודה צריכה להיות באופן ש"עזוב תעזוב עמו"³⁶, כי אם, שלא למלא ("ניט נאכגעבן") תאוות הגוף, ולפעול על הגוף שיתנהג כפי רצון הנשמה.

וכאשר מקבל את התורה שעלידה יודע את רצונו של הקב"ה - הרי זו הדרך לקבל חיים רוחניים, שזהו ענינה של ארץ ישראל ברוחניות - "עיני ה' גו", ומזה בא גם לארץ ישראל כפשוטה, היינו, שעושה מארץ כנען ארץ ישראל, ארץ קדושה, לא רק ברגעים וימים מיוחדים, אלא "מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁴.

וכאמור, אף שעניין זה כרוך בייסורים, הנה בידי שרצונו של הקב"ה שעניין זה יבוא עלידי ייסורים כדי שהתענוג שבדבר יהיה גדול יותר - הרי בודאי שלא יאמר "לא הן ולא שחרן"³⁷,

וכאשר אינו מתיירא מייסורים - אזי מקבל את ג' המתנות: "תורה"; "ארץ ישראל" - כפי שקשורה עם התורה, כי כשם שאי אפשר לארץ ישראל ללא בני ישראל, כך אי אפשר לארץ ישראל ללא תורה; ו"העולם הבא" - כמו שכתב הרמב"ם³⁸ שנקרא כן "לא מפני שאינו מצוי עתה... הרי הוא מצוי ועומד... אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה", ועד ש"עולמך תראה בחיך"³⁹, היינו, שבחיי העולם הזה גופא נעשה מעמד ומצב של עולם הבא - שזהו תוכן הפטרת היום: "לא ירעו וגו' כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁴⁰.

ז. והנה, איתא במגלה עמוקות⁴¹ על הפסוק "אחת שאלתי", ש"אחת" ראשי תיבות ארץ ישראל, חיי העולם הבא ותורה.

והעניין בזה - שדוד המלך אומר בשם כל אחד

(35) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"א. וש"נ (נעקב ב"היום יום" כח שבט).

(36) משפטים כג, ה.

(37) ברכות ה, ב.

(38) הל' תשובה ספ"ח.

(39) ברכות יז, סע"א.

(40) ישע' יא, ט.

(41) אופן קלח (בשם כנפי יונה). הובא ביהל אור עה"פ (ע' קא).

(42) תהלים כז, ד.

(43) מנחות יח, א (ד"ה עד אחת).

(44) שמואל ב' ז, כג. ועוד.

(45) ואתחנן ו, ד. ועוד.

(46) משנה וברייתא קידושין בסופה.

(47) שמואל א' ג, כ. ועוד.

(48) ויצא כח, יד.

(49) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(50) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

עשו כל אשר ביכולתכם!

להתעקש אצל הקב"ה

...מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני־ישראל ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחר שכל מה שנעשה עד עתה לא הועיל, והראיה, שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר – בגלות פנימי בענייני עבודת ה'.

הדבר היחידי שיכולני לעשות – למסור העניין אליכם: **עשו כל אשר ביכולתכם** – עניינים שהם באופן דאורות ותוהו, אבל, בכלים דתיקון – להביא את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש! ויהי־רצון שסוף־כל־סוף יימצאו עשרה מִישראל ש"יתעקשו" שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה, ובוודאי יפעלו אצל הקב"ה – כמו שכתוב "כי עם קשה עורף הוא (למעליותא, ולכן) וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו" – להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

(משיחת ליל כ"ח בניסן ה'תנש"א, ספר־השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 474)

זריעה, תקווה וציפייה

ההוראה מקריאת ב' הפרשיות – "תזריע" ו"זאת תהיה" – ביחד: כאשר מדובר אודות כללות עניין הגאולה – "זאת תהיה", הרי זה דבר ברור ומוחלט שבוודאי תבוא הגאולה, כי הקב"ה הגביל את עצמו (כביכול) שהוא מוכרח להביא את הגאולה, אפילו אם בני־ישראל יהיו במעמד ומצב ד"לא זכו" ח"ו, ואפילו כאשר מדובר בדור ש"כולו חייב" ח"ו. אבל אף־על־פי־כן, צריכים להשתדל שהעניין ד"זאת תהיה" (כללות עניין הגאולה) יבוא בד בבד עם העניין ד"תזריע" – כללות עבודת בני־ישראל בזמן הגלות, היינו, שהגאולה תבוא עלידי ולאחרי הקדמת עבודתם של בני־ישראל בזמן הגלות, כמרומוז בחיבור ד"זאת תהיה" עם "תזריע", שהגאולה ("זאת תהיה") באה בסמיכות ולאחרי ההקדמה דעבודת בני־ישראל ("תזריע"). ועל דרך זה לאידך – שהעניין ד"תזריע" צריך להיות מחובר עם העניין ד"זאת תהיה", היינו, שכללות עבודת בני־ישראל בזמן הגלות ("תזריע") צריכה להיות מתוך תקווה וציפייה תמידית (חיבור) לגאולה העתידה ("זאת תהיה").

(התוועדיות תשמ"ב, כרך ג, עמ' 1383'1381 – בלתי מוגה)

'שהחיינו' על התגלות משיח

...ובפשטות – שביום השבת־קודש פרשת "אשה כי תזריע וילדה זכר" ... תהיה לידת והתגלות משיח צדקנו ("חיוורא דבי רבי" כפי שהוא "כיום טהרתו") – שזוכים לשמוע ההכרזה (בכל העולם ובכל סדר ההשתלשלות) ש"הנה זה (מראה באצבעו ואומר זה) מלך המשיח בא", והנה זה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בא (כיוון ש"הקיצו ורננו שוכני עפר", וצדיקים קמים לתחייה מיד), וכל רבותינו נשיאינו, וכל צדיקי ונשיאי ישראל, ומשה ואהרן עמהם... ועוד והוא העיקר – שכל זה נעשה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, כך שיכולים להודות ולברך על לידת והתגלות המשיח: "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

(משיחת שבת פרשת תזריע ומצורע, ו' אייר ה'תנש"א, התוועדיות תנש"א, כרך ג, עמ' 164)

בסיום הסעודה

עוד כתב אדמו"ר הזקן בשולחנו סימן קעט סעיף ח: "אחר כל אכילתך אכול מלח... אכל כל מאכל ולא אכל מלח... ידאג... " [ועכשיו לא נהגו כלל באכילת מלח אחר הסעודה ואין גיזוקין מפני שנשתנו הטבעים].

אמנם כפי הנראה אכן נהג הרבי לטבול תמיד [נוסף לתחילת הסעודה] גם בסיום הסעודה. וכך מובא בהנהגות שנרשמו בליל ב' דחג הסוכות תשי"א ('המלך במסיבו' כרך ב' עמ' שא):

בסיום הסעודה נוהג לטבול ג' חתיכות חלה במלח ג' פעמים.

כך גם בזיכרונות מתשרי תשכ"א (שם עמ' שח): בסוף כל סעודה אוכל כ"ק אדמו"ר שליט"א פרוסה קטנה של פת טבול במלח.

מלח בליל הסדר – כן או לא?

בהגדת הרבי כתב לגבי טבילת המצה בליל הסדר במלח: "ואינו טובל במלח מפני חיוב מצווה, שלא יהא תערובות טעם אחר כלל (מהרי"ל, שו"ע רבינו תעה, *) וכן הוא מנהג בית הרב".

והרבי מקשה: "וצריך־עיון, שהרי כתב השל"ה שעל־פי כתבי האריז"ל יטבול במלח. וממשיך: "ולהעיר מלקוטי תורה, ביאור לדיבור־המתחיל ולא תשבית סעיף ח". [שם נאמר בין השאר: "בעניין חיוב אכילת מצה שהוא תחילת העבודה צריך להיות לחם עוני דווקא, שהוא בחינת אמונה ואתכפאי בלי שום טעם ודעת, ועל כן אין ליתן בה מלח...". עיין שם].

כל זה ב'כזיתים', אך בהמשך הסעודה – "היה כ"ק אדמו"ר טובל חתיכת מצה שלוש פעמים במלח ואוכלה... כדרכו בקודש בכל השנה" ('אוצר מנהגי חב"ד' ניסן עמ' קפה אות קמג. 'המלך במסיבו' ב' עמ' שכא).

והנה סיפור נוסף שהובא במדור זה בעבר: מעשה באב שהתאונן בפני הרבי שבנו, שמאריך בתפילתו, מסרב לטעום מיני מזונות קודם התפילה. הרבי הגיב בחיך: יכול הוא להוסיף מלח למזונות (אם חושש הוא לאכילת 'תאוה')...

אדמו"ר עמדה מלחייה – צלוחית ובה מלח, אך לא היתה כפי שהיה פעם – צלחת פתוחה המיועדת לטבילת מלח – אלא, מסוג הנהוג בארצות־הברית שהצלוחית סגורה במכסה ובו חורים שמהם נופל המלח.

ליד השולחן ישב יהודי שביקש להוסיף מלח בלחם או במצה. כפי הנראה היה זה יהודי עדין, אשר לא רצה לפתוח את המכסה ולשפוך מלח על השולחן. מה עשה? נטל את המלחייה, הפכה, וניערה פעם אחר פעם במטרה שהמלח יצא.

אולם מסתבר שהמלח (שבתוך המלחייה) היה לח ולכן לא נשפך המלח. היתה זו פשוט רחמנות על אותו יהודי!...

לאחר־מכן אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שמנהגנו הוא לטבול הפת במלח ולא לזרוק מלח על הפת.

כמה דרגות במנהג

פעם (ליל א' דחג השבועות תשל"ל – 'המלך במסיבו' שם עמ' קמא) נשאל הרבי לגבי עצם העניין בכלל ולפשר הדיוק להטביל ג' פעמים – וכן אודות מנהגו של ר' הלל מפאריטש לטבול ז' פעמים. הרבי השיב:

לא שמעתי (על המנהג של ר' הלל), אבל המנהג לטבול ג' פעמים, וכן כתוב.

וברשימת הרבי משנת תשמ"א (נדפסה ב'המלך במסיבו' שם) נאמר:

ראה ספר המנהגים־יחב"ד עמ' 21 ושם נסמך (כולל מסידור האריז"ל "לטבול ג' פעמים") הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סימן קסז סעיף ח.

ב"מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים" עמ' תק (אין העניין שביא מלח דווקא ויטבלו בו את הפת אלא עיקר הכוונה שיהיה טעם מלח בפה כו' כי הטבילה לאו דווקא".

ועל־כרחך צריך־לומר דבמנהג זה גופא יש כמה דרגות: (1) מנהג העיקרי (מונה על השולחן – לשון הלוקוטי תורה דיבור־המתחיל לא תשבית מלח). (2) מעורב בלחם (מה שאין כן במצה) על דרך הקרבן. (3) על־ידי טבילה דווקא. ג' פעמים טבילה. ולהעיר שבלקו"ת שם (בביאורו) [הובאה המשנה] "פת במלח תאכל".

על כל קרבנך תקריב מלח

מה מצופה מחסיד בעת האכילה, והאם הנהגה כזו שייכת לכל אחד? • מדוע נהג הרבי להרבות במלח, ומה היה יחסו למגבלות שהוטלו עליו בתשל"ח? • סיפורה של מלחייה ורחמנות על יהודי... • רשימה ראשונה

צריך הוא שלא יהיה מונח בזה. וגם כאשר צאצאיו (בתו או נכדו) דורשים זאת – אפשר לעשות כן בשבילם, אך בד בבד עליו לחשוב בשעת מעשה – איזו מין ברייה שפלה הנני, שהם (הבת או הנכד) חושבים שהנני זקוק דווקא לאוכל מלוח כראוי... ומכך – ממשך היצר ומתקדם – שלא רק בענייני הרשות יחפש מאכל "מלוח" כראוי, אלא גם כשמדובר על ענייני השליחות – מחפש הוא דווקא שליחות כזו שתהיה "מלוחה" כראוי, ועד שכל השליחות הופכת לטפל וה"מלח" הוא העיקר אצלו!

לפחות בזמני התעוררות

עוד סיפר הרבי בהרחבה, בהתוועדות י"ט כסלו תשכ"ה (לקוטי שיחות כרך י"ד עמ' 106), את הסיפור על אורחו של אדמו"ר הזקן שלא אכל את התבשיל שהיה מלוח מאוד, ואילו אדמו"ר הזקן פעל על עצמו עוד בהיותו במזריטש שלא להרגיש טעם במאכל. וההוראה מכך – אמר הרבי: ואף שדרגה נעלית כזו שייכת לבני עלייה כאדמו"ר הזקן, אמנם כיוון שסיפור זה הגיע אלינו, הרי זו הוכחה שבזמנים מיוחדים ובמעמד ומצב מיוחד אפשר (וממילא צריך) להיות מעין זה בכל אחד ואחד, וגם באיש פשוט. וגם מי שעבודה זו נעלית מדי עבורו הרי על-כפינים יכול לפעול בעצמו שיהיה כל-כך מוטרד בעבודת ה"דעהו" עד שעל-ידי-זה לא ירגיש את הגשמיות, וכנראה במוחש שאם האדם הוא במצב של התעוררות עצומה ביותר אינו מרגיש טעם המאכל וכיוצא-בזה.

"מיהודי בכלל ומחסיד שהיתה לו שייכות אל הרבי במיוחד נדרש כל היום [המחשבה] בעניין כל היום איה אלו קיד" – תבע הרבי בהרחבה בהתוועדות שבת-קודש פרשת מקץ תשי"ג (תורת מנחם כרך ז, עמ' 256 ואילך).

בתוך הדברים, שנימת התמרמרות נשמעה בהם, התבטא הרבי:

בעת האכילה – בורר לו חלק יפה, ואם חסר מלח במאכל – מוסיף מלח, בלי שתהיה ניכרת בו רישומה של התפילה... ולאחרי כל זה – יש לו טענות לכמה אין לו ערבות (געשמאק) בתפילה, כמה לימוד התורה הוא באופן שאינו מכוון הלכה לאמיתתה... [וכך הלאה].

ברוח דומה דיבר הרבי בשבת פרשת ויקהל תשמ"א ('ספר השליחות', קה"ת תשמ"ז, עמ' 336), שלא להיות מונח בגשמיות, לדאוג לטעם 'מלוח' כראוי, ועד שכאשר מדובר בשליחות, יחפש גם שתהיה 'מלוחה' לפי טעמו...:

מהתבוננות במאמר חז"ל "כל אחד ואחד חייב לומר בשביל נברא העולם" ניתן להבין את גודל האחריות המוטלת עליו וכיצד צריכה להיות הנהגתו. הוא אינו יכול להיות מונח בעניינים של אכילה ושתיה וטיוול ושאר עניינים גשמיים, ואף לא לחשוב על העובדה שצריך להוסיף מלח למאכל. שהרי "היום אומר לו עשה כך" תחילה מפתהו היצר-הרע לחשוב על כך [מליחת המאכל] בשבת, מהטעם ש"מצווה לענגו", רק לדאוג שיהיה המאכל מלוח כראוי. ומכאן בא שגם באמצע השבוע צריך לדאוג לזה, וכמו שכתוב "היאכל תפל מבלי מלח"... אך [=גם אם לפועל נדרש הדבר, הרי העיקר]

"מעשה רבי"

לפני אכילת הדגים בכל סעודות יום-טוב, ואולי גם בכל פעם שהיה אוכל דגים, היה הרבי מכסה את הדג בשכבת מלח עבה (ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' (מונדשיין) ניסן עמ' קפד אות קמ). כאשר נשאל פעם לפשר הנהגה זו נראה היה הרבי כמתחמק, באומרו "כך ערב יותר" (ס'איז געשמאקער אַזוי" (מקדש מלך' כרך ב' עמ' 438). שמועה נוספת מספרת כי פעם הסביר שבמהלך מלחמת העולם השנייה התחבא פעם במפעל מלח. ויש אומרים כי הרבי החל בהנהגה זו לאחר שראה בספרו של הרב הקדוש ר' שמשון מאוסטרופולי כי יש לנהוג כן.

שינוי לא בריא

בחודש תשרי תשל"ח סבל הרבי מהתקף לב. המזכיר הרה"ח ר' יהודה-לייב גרונר שי' רשם ביומנו (נדפס ב'תשורה' גרונר י' תמוז תשע"א עמ' 23) את יחסו של הרבי לשינויים בענייני אכילה ושתייה וכדומה, שביקשו הרופאים כדי להיטיב את בריאותו.

ככלל "הניח יסוד לרופאים – לא לשנות טבע גופו בקשר לאכילה ושתייה... מכיוון שהגוף כבר התרגל למאכלים ומשקאות אלו..." מאותו טעם – "היות שמעולם לא לקח תרופות... ממאן גם כעת לקחתן, רק על-ידי זריקות".

וכאן באה פרשת המלח: "מלח (זאליץ): רגיל – היה כ"ק אדמו"ר – להוסיף מלח במאכליו בכמות גדולה. כעת מפני מצבו, לא הרשו לו הנ"ל וגם לא לבשל המאכלים עם מלח. כמה פעמים הבינו שרצונו ובקשתו לתת לו האפשרות להוסיף מלח, כי מרגיש שזה דרוש לו, אבל בימים הכי ראשונים למחלתו לא הרשו לו זה. אחרי שבוע לערך הרשו לו, אבל במידה (אחר-כך אמר שהוקל לו החיסרון קצת, למרות שטרם חזר לכמות שהיה רגיל בה)".

הטבילה ג' פעמים

כך כתב אדמו"ר הזקן בסימן קסז סעיף ח:

"נהגו להניח מלח על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר 'על כל קרבנך תקריב מלח' וכשישראל יושבים על השולחן... בלא מצוות השטן מקטרג עליהם – וברית מלח מגין עליהם. לכן מצווה להניחו על השולחן אפילו לא יאכלו ממנו. ועל-פי הקבלה יש לטבל פרוסת הבציעה במלח ג' פעמים".

בעת הכנת 'ספר המנהגים' לדפוס, נכתב בו: "נהגין להטביל פרוסת המוציא שלוש פעמים במלח, ולא לזרוק המלח על הפרוסה". למקור – ציינו העורכים: "היום יום ע[מוד] גב, ולהעיר מלקוטי תורה ביאור לדיבור המתחיל ולא תשכית סעיף ח".

על קטע זה הוסיף הרבי בכתב-יד קדשו (צולם ב'תשורה' ברוק כ"ג אלול תש"ע עמ' 9):

ולהעיר מסי[דור] האריז"ל (כוונת המוציא). ב'יומן שנת הקהל תשמ"א' (עמ' 11) מתוארת הנהגת הרבי בהתוועדות יום ב' של ראש-השנה: טבל את פרוסת החלה שלוש פעמים בדבש, פרוסה נוספת טבל שלוש פעמים במלח. הדברים הובאו ב'אוצר מנהגי-חב"ד' (מונדשיין) תשרי (עמ' עד) וראה ההשוואות והמקורות שם ובעמ' עו.

מסורת מהנהגת המהר"ש

באחת מרשימותיו משנת תש"ב (רשימות היומן עמ' תכג) מספר הרבי: "זרקתי המלח על הלחם, והעירני [=כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א] שאטבול הלחם במלח.

"וסיפר [=כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ] שפעם בעשות רז"א [ר' זלמן אהרן, באופן] כזה (שזרק המלח על הלחם), שאלו (אחיו כ"ק) אדמו"ר [=מוהרש"ב] נ"ע: האינך זוכר איך היה אבא (אדמו"ר מהר"ש) עושה (שלא היה זורק המלח על הלחם, אלא טובל הלחם במלח)?

– תוכן מענה רז"א היה: כאשר 'אוחזים' (עומדים בדרגא השייכת) לעניין זה, שאני לגופו של עניין סיפר הרבי בהרחבה וביתר פירוט בשיחת ש"פ קדושים תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א כרך ג, עמ' 409-408):

פעם בעת הסעודה על שולחנו של כ"ק מו"ח